

Fotografujeme portréty

Michal Bartoš

computer
press

Michal Bartoš

Fotografujeme portréty

Computer Press

Brno

2013

Fotografujeme portréty

Michal Bartoš

Obálka: Martin Sodomka

Technický redaktor: Jiří Matoušek

Objednávky knih:

<http://knihy.cpress.cz>

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN 978-80-251-3810-6

Vydalo nakladatelství Computer Press v Brně roku 2013 ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 16803.

© Albatros Media a. s. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

ALBATROS **MEDIA** a.s.

OBSAH

Kapitola 1 – Úvod	9
Lidská tvář – zrcadlo emocí člověka	10
Portrét – terminologie především základní	12
Pro koho tato kniha je?	14
Kapitola 2 – Patálie s technikou	17
Čím fotografovat portréty	18
Přeexpozice	20
Podexpozice	22
Vliv barvy světla	24
Jakou rychlostí závěrky	26
Kreativní vlastnosti clonových čísel	28
Dospěle a s rozumem na blesk	30
Když je málo světla	32
Kapitola 3 – Letem světem kompozice	35
Všeobecně o kompozici	36
Využití plochy a zlatý řez	38
A teď všichni s barvou ven!	40
Nejčastější chyby začátečníků	42
Objektivně s objektivy	44
Kapitola 4 – Jak a čím začít	47
Fotografie dětí	48
Dětský portrét a vzpoura sentimentu	50
Rodina, přátelé, známí	52
Tváře v okamžiku	54
Spěchej pomalu	56
Fotografujte na cestách	58
Pozitivní komunikace na vaší straně	60

Kapitola 5 – Fotíme v exteriéru	63
Jasně světlo – dobrý sluha a špatný pán	64
Když nesvítí tak, jak chcete	66
Exteriér je velké jeviště	68
Přídavný blesk v exteriéru	70
Abyste nic nepromeškali	72
Ať nejste mimo – výběr stanoviště	74
Atraktivní motiv – polovina úspěchu	76
Kapitola 6 – V přirozeném prostředí	79
Doma u okna	80
Když nejde hora k Mohamedovi...	82
Nejobvyklejší postupy a styly	84
Subjekt jako součást prostředí I	86
Subjekt jako součást prostředí II	88
Možnosti osvětlení v interiérech	90
Kapitola 7 – Ateliérový portrét	93
Jen čtyři holé stěny	94
Co vše dokážete se světlem	96
Ostatní nutné příslušenství	98
Směr a kvalita světla	100
Základní světelné schéma	102
Za málo peněz hodně muziky?	104
Tmavé, nebo světlé pozadí?	106
Fotografický svět žen a mužů	108
Jak na mužského modela	110

Kapitola 8 – Fotografické žánry	113
Podobenka	114
Realistický portrét	116
Street photo	120
Life photo	122
Reportážní portrét	124
Sociologický portrét	126
Svatební portrét	128
Portréty reklamní a PR	130
Jak fotit osobnosti	132
Malé portrétní experimenty	134
Psychologický portrét	136
Stylizovaný portrét	138
Glamour, boudoir	140
Fotografie aktu	142
Příběhy nahých těl	144
Kapitola 9 – Když jich přijde více	147
Rodinné foto 1 + 1 = 3 až 5	148
... a na množství nehleďte	150
... a vybalte to na ně	152
Máte-li málo místa	154
Nebudte pasivní ani v exteriéru	156
Kapitola 10 – Než je vystavíte	159
Externí harddisk – váš největší přítel	160
Koš – váš druhý nejlepší přítel	162
Příklady úprav	163
Fotografie nelže?	165
Rejstřík	167

Chtěl bych poznat tváře všech lidí světa

Federico Fellini

Možná tuto větu ani Federico Fellini nevyslovil. Ale kdo viděl jeho filmy, musí uznat, že výrazové schopnosti jeho herců i neherců se vyznačovaly širokým spektrem poloh. Na plátně často defilovaly tváře kamenné, znužené, blazeované, s exaltovaným výrazem přehnaného veselí, bizarní panoptikální postavičky jako z muzea voskových figurín a řada fantazijních lidských „masek“. Federico Fellini věděl, že lidská tvář dokáže promlouvat k divákům beze slov.

Kdysi Nicephore Niepce vyfotografoval pohled z okna a byla to zároveň první fotografie, jež zachycovala architekturu. S vývojem citlivějších materiálů a technologií obrátili fotografové svůj zájem na člověka. Málokdo byl tak bohatý, aby si mohl nechat vytvořit portrét od umělce – malíře. Fotografie se chopila žezla a začala vládnout fotografickému portrétu.

Jeho počátky byly spjaty s piktografií. Fotografie se svojí kompozicí, světelnou atmosférou i pózou fotografovaného až příliš nápadně podobaly obrazům.

Posuneme-li se o 150 let dopředu, nabízí se paralela s dnešní dobou. Moje předcházející kniha o fotografování architektury se ve svém úvodu zmiňuje o záběru Nicephora Niepceho „Pohled z okna“, a je tedy nasnadě se v následující knize věnovat portrétu, ke kterému se vzápětí počalo uchylovat velké množství fotografů.

Knih o portrétu bylo napsáno hodně, a to velmi dobrých. Proto je velmi důležité přinést takové informace, které budou pro vás čtenáře jasné a snadno pochopitelné, přičemž se v nich nebudou omílat obvyklá klišé: „foťte zajímavé motivy“, „volte ten nejlepší úhel záběru“ nebo „budte maximálně tvůrčí“.

Tyto povšechné a nicneříkající poučky, ze kterých jsou jak začínající, tak i pokročilejší fotografové zmateni, jsem nahradil konkrétními příklady z disciplíny, kterou lze shrnout do termínu fotografické portrétování.

Věřím, že kniha bude přínosná pro každého začínajícího fotografa a drtivou většinu pokročilých fotografů přivede ke zdokonalení jejich fotografických schopností.

Autor

KAPITOLA

1

ÚVOD

Seznamte se s fotografiemi portrétů slavných i neznámých, hezkých i méně hezkých a posuzujte jejich kvalitu ne z pohledu krásy objektu, ale podle hloubky prožitku nad sdělovaným obrazovým záznamem.

Lidská tvář – zrcadlo emocí člověka

Radost-smutek, překvapení-netečnost, vášeň-chlad, klid-rozčílení, vlídnost-vzteky, ... Určitě byste si dokázali namíchat koktejl pocitů různými jinými kombinacemi. Podstatné je, že tyto stavy duše a těla se ponejvíce odehrávají člověku ve tváři. Každý člověk má svou osobitou mimiku, jež se utváří od dětství. I při setkání po mnoha a mnoha letech, kdy někdo ztloustne, jiný oplešatí a další těmi nabytými léty zkrásní, prozradí člověka výrazy ve tváři například při rozhovoru.

Snímáním lidských tváří si vytvoříte velmi dobrý základ pro pregnantní odhad psychologie člověka. Tato schopnost se vám zase zpětně bude hodit při komunikaci s fotografovaným a při případném aranžování.

Yousuf Karsh měl dvě minuty na to, aby portrétoval Winstona Churchilla, v té době jedinečného vůdce protihitlerovské koalice. Churchill, britský premiér, jen krátce promluvil v kanadském parlamentu a pak přešel do předpokojí, kde na něj Karsh čekal. Karsh k tomu říká: „Dvě skoupé minuty, ve kterých já musím uchopit na film muže, jenž už napsal celé knihovny knih, inspiroval historiky, plnil svět svojí slávou a mě, při této příležitosti, strachem.“

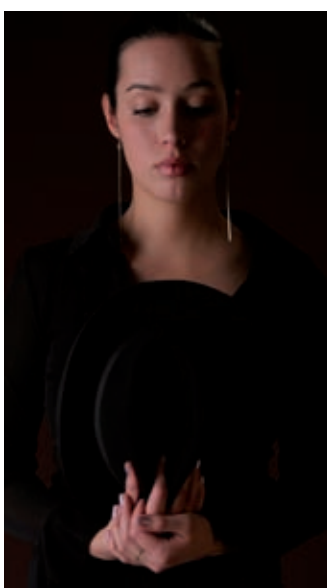
Churchill prý chodil po místnosti a neměl nejmenší náladu na fotografování. „Pozoroval mou kameru, jako by pozoroval nepřátelské Němce.“ Jeho výraz byl perfektní, ale doutník zapíchnutý mezi jeho zuby nebyl sluchitelný s takovou vážnou a formální příležitostí. „Instinktivně jsem mu vytrhl doutník z pusy. Vtom se Churchillův zamračený pohled začal prohlubovat, hlava byla agresivně nakloněna a ruka šla v bok v postoji zlosti.“ Fotografie se stala pro oba aktéry legendární – pro Winstona Churchilla jako jedinečného aktéra a pro Yousufa Karshe jako pohotového fotografa. Prý existuje ještě jedna fotografie, kde je britský

„Právě jste stál před rozzuřeným lvem, a přesto jste neutekl a dál fotografoval,“ řekl tehdy při fotografickém setkání Yousufu Karshovi britský premiér – člověk, jenž svým lidem slíbil „krev, pot a slzy“ výměnou za porážku hitlerovského Německa.

premiér ve stejné póze, ale usmívající se, ale tu již svět nezná a je prý Karshovým tajemstvím, které si tento svérázný portrétista vzal s sebou na věčnost.

Emoce budou tou hlavní devízou vašich fotografií. Každý divák totiž dokáže rozpoznat lidskou bytost a fotografii tak „přečíst“. V portrétní fotografii budete jen výjimečně pracovat s abstrakcí. Jako fotograf budete mít vyhráno, bude-li do tváře portrétovaného vepsána psychologická stopa. Tato stopa pak díky jedinému médium zvanému fotografie dokáže k divákovi přenést veškeré emoce, nálady či stavy portrétovaného v tom jednom jediném neopakovatelném okamžiku. Prohlédněte si tváře na fotografiích. Žádné jiné médium nedokáže tak přesně zachytit tu pestrou paletu nálad, výrazů, lidských typů, směsí minipříběhů, odrážejících se v gestech, mimice, oblečení.

Holčička plačící na mamčině svatbě, bábi, která si ke mně do ateliéru přišla říct o padesát korun, nadšení hokejoví fanoušci, radostný pohyb plavovlásky, zasněná kráska vystupující z šerosvitu, sveřepý rocker – již v příští chvíli se výrazy všech změní a už nikdy se nezopakují. No není to výzva a adrenalinová záležitost? Kvůli tomu stojí za to brát fotoaparát do ruky a být neustále připraven zachytit jedinečnosti lidských tváří.

Portrétování je jedním z největších fotografických dobrodružství, při kterém si nikdy nemůžete být na 100 % jisti výsledkem. Atraktivní model vás zklame tím, že má neustále nasazený blažený optimistický úsměv nebo naopak výraz „poker face“. Výsledná fotografie nemusí být rozhodně špatná, ale uděláte dva tři snímky a nepotřebujete zkoušet fotografovat dále, protože ten člověk bude vypadat na všech fotografiích stejně. Nenechte se zmást na první pohled méně atraktivním modelem. Jsou typy lidí, kteří před objektivem „zkrásní“ do zvláštních podob.

Portrét – terminologie především základní

Zapomeňte prosím na chápání portréту jako realistického obrazu nějakého člověka. Žijeme v moderní době, kdy interpretace tohoto termínu nebude omezována zkonstatěnými názory dinosaurů minulého tisíciletí. Opravdu bych vám přál slyšet debaty kolegů – fotografů či porotců hodnotících fotografie v kategorii „portrét“. Mohla zde být jedna fotografie čínící nad ostatní, ale lidská tvář nebyla vykreslena přesně a ostře – a už se zvedla vlna, jež svým nevyvratitelným argumentem „to přece není portrét“ smetla tuto nadměru skvělou fotografii do zapomnění. Na pomyslném hřbetu vlny pak byly vyneseny fotografie podobající se jedna druhé jako vejce vejci, bez náboje, invence, hloubky...

Nechci si zde vyrovnávat účty jako zhrzený tvůrce ani odsuzovat realistické fotografování lidí. Naopak, pokud se tomuto řemeslu nenaučíte dobře, nezačínajte experimentovat. Spíše se pokusím rozkrýt, co lze ještě považovat za portrét a co budeme pokládat za jiný fotografický žánr.

Portrét je v tom prvotním slova smyslu zobrazení lidské tváře. Je to podobenka člověka, který stojí před fotoaparátem. To je ovšem pro každého fotografa poněkud omezující pravidlo. Proto ti fotografové, kteří se zabývají portrétováním, posunují hranice žánru do široce interpretovatelných fotografií, kde hraje lidská tvář důležitou roli, nikoli však tu hlavní. K tváři se připojují další části těla – ramena, ruce, trup i nohy, aby dotvořily kompozici obrazu, vymezily roli hlavy a tváře. K portrétu patří i prostředí, ve kterém se portrétovaný pohybuje. Neutrální pozadí ateliéru umožní významně vystoupit tváři a póze, nicméně vhodně zvolené prostředí zasadí subjekt do širších vztahových vazeb.

Je portrétem fotografie, na níž se lidská tvář neobjevuje? Jsou určité mezní situace, kdy lze tvář vynechat. Pak může podobu fotografovaného definovat jeho všeobecná známost, jeho popularita či charakteristické gesto. Nutno však podotknout, že tyto postupy nejsou vhodné pro začínající fotografy. Zmiňuji se o nich na začátku jen proto, aby bylo zřejmé, že tady nepůjde o žádné suchopárné teoretizování. To jsou ona povšečná pravidla „budte kreativní“, která rozeberemše krok za krokem a dáme jim zcela konkrétní obsah.

Muž, co se pere za brněnskou Kometu (Egbert F. Zündorf)

Klasicky řešený ateliérový portrét manažera. Jedno hlavní světlo z odrazného deštníku, druhé, doplňkové ze softboxu a třetí na pozadí z reflektoru s voštinovou předsádkou. První sérii fotografií jsem dělal s doplňkovým světlem, které prosvěćovalo levou stranu snímku. Druhá série byla s vypnutým doplňkovým světlem. Mnohem výrazněji vyniklo gesto rukou a psychologie výrazu.

Fotoaparát Canon EOS D60, ISO 100, rychlost závěrky 1/125, clona 14, objektiv Canon 28–70, ohnisko 58 mm

Šéf callcentra

Portrét v pracovním prostředí při stávající hladině osvětlení. Prostor byl v přední části osvětlen výbojkami, do zadní části místnosti dopadalo venkovní světlo ze střešních oken. Proto bylo nutné nastavit vyšší citlivost, aby nedošlo k rozžhábání snímku. Vyvážení bílé bylo rovněž kompromisní s větším důrazem na teplotu chromatičnosti výbojek, což způsobilo zamodránání denního světla.

Fotoaparát Canon EOS 5D, ISO 800, rychlost závěrky 1/30, clona 4, objektiv Canon 24–105, ohnisko 28 mm

Aranžovaný PR portrét

Portrét známé osobnosti, jež garantuje solidnost a kvalitu vinných sklepů. Svíceno jedním hlavním světlem s velkým softboxem (odraz vidíte ve skleněném pohárku) a jedním doplňkovým, které osvětluje část interiéru, jež se objevuje za hlavní figurou.

Fotoaparát Canon EOS 5D, ISO 400, rychlost závěrky 1/30, clona 8, objektiv Canon 24–105, ohnisko 45 mm

Komik a bavič Zdeněk Izer

Ten, kdo tohoto experta zná, jej pozná i zezadu. Náušníčky, zátylek, oholená hlava, brýlky na čele – tady opravdu netřeba tváře, abychom člověka identifikovali. Zastánci starých pravidel by jistě „vyletěli z kůže“ a zřejmě by ani nevěděli, kam fotku zaškatulkovat.

Fotoaparát Canon EOS D60, ISO 200, rychlost závěrky 1/250, clona 5,6, objektiv Canon 28–70, ohnisko 70 mm

Pro koho tato kniha je?

Pro začínající a nadšené fotografy, kteří jsou dychtiví se svým aparátem zachycovat život kolem sebe. Stejně tak ovšem pro vyspělé portrétisty, kteří hledají další inspiraci a nové cesty ve své tvorbě.

Fotografovat druhého člověka zůstává i v digitální době velkým dobrodružstvím a zábavou. Na příkladu v minulé kapitole jste se mohli přesvědčit, že může jít o pořádný „adrenalin“. A z vlastní zkušenosti to mohu potvrdit: budete-li fotografovat nějaké významné osobnosti, nečekejte, že vám věnují půl den na to, abyste se s nimi sžívali a zkoušeli různé varianty záběru a kompozice, pohrávali si se světlem či se pokoušeli stylizovat je do určitých póz. Ne, prostě na to máte dvacet minut, v tom nejlepším případě půl hodiny. Musíte být tedy připraveni – a od toho tady je tato kniha. Nelze si ovšem myslet, že hned poté, co dočtete poslední kapitolu a knihu zavřete, budete rázem velkým odborníkem na portréty. K tomu jsou třeba léta dřiny, velké množství zhlédnutých fotografií, nespočetné množství nasnímaných záběrů, hodně přečtených knížek, zhlédnutých filmů, vypitých láhví vína... Talentů od boha je prostě málo, ale pílí, vytrvalostí a nadšením se k těmto výsledkům dostane každý, ruku na to.

V předcházejících knihách jsem dost často publikoval také fotografie nepovedené. I v této knize se objeví, ale nebudou v takovém množství, hlavně proto, že by mohly mít negativní dopad na portrétované aktéry, pokud by byli spojováni se „zmetkem“. Budu tedy více pozitivní a budu doufat, že se mi na vás podaří můj optimismus přenést v takovém rozsahu, že se vaše špatné fotky stanou minulostí. U začátečníků totiž dochází k efektu, kterému říkám okouzlení z fotografické atmosféry. Spočívá v tom, že při portrétování dochází

Nikdo asi nebude tuhle fotografii pokládat za reportáž. Pečlivě nalíčená a dokonale oblečená modelka dělá, že pracuje u výrobní linky. Scéna je svícena studiovými blesky, které vykreslily jen, to kam byly směřovány. Původně se fotografovaly reklamní snímky dívek a plynových kotlů. Jak byly modelky „vystajlované“, napadlo mne dát jim nářadí do rukou a postavit je k výrobní lince.

Byl to jeden z těch okamžiků, kdy se neдрžíte zadání a uděláte něco mimo. Vznikla tak dost nepravděpodobná aranž, provokující k fotografii říci: „No to je ale blbost! Kdo to mohl vymyslet?“ Tak tu blbost jsem prosím vymyslel sám.

Fotoaparát Canon EOS 5D, ISO 50 ASA, 1/60, f 8, ohnisková vzdálenost 24mm

k interakci mezi fotografem a portrétovaným (pokud nejste paparazzi, kteří fotí z balkonu protějšního hotelu). Tato interakce s sebou přináší pocitovou angažovanost fotografa, kterou vnímá jako celkovou fotografickou atmosféru. Pod vlivem těchto pocitů pak fotografie vybírá, a nemůže je proto hodnotit objektivně a kriticky. Z toho důvodu je jedna špatná fotografie lepší než stovka dobrých. Chyby, kterých se začátečníci dopouští, na svých fotkách jednoduše nevidí; proto je nejlepším didaktickým příkladem špatná fotka.

Vyspělý fotograf není ten, který fotí dva roky a jehož snímky okolí obdivuje, ani ten, jenž s aparátem nahání dívky a ženy a fotografuje je pořád dokola v jedné a té stejné póze. Možná se však za vyspělého považuje. Radou tedy je: Vyspělý tvůrce,

přečti si tuto knihu, nasaj něco ze zkušeností, které do ní vkládám, a pak mi zavolej. Rád se s tebou potkám a podíváme se společně na fotografie, které přineseš.

Ještě v éře filmu jsem totiž měl podobné pocity, podložené vítězstvími ve fotografických soutěžích. Bohužel fotografie není atletika, kde vyhrává ten s nejlepším výkonem. Fotografie je výrazně subjektivní disciplína, kterou může v dnešní době komunikační a digitální revoluce hodnotit každý. To, co jeden vyzdvihne do nebe, druhý zatratí. Proto zde ti pokročilejší najdou rady, jak dávat svým fotografiím obsah a duši. A také, že tím nejdůležitějším měřítkem pro hodnocení fotky nemusí být názor ostatních, ale osobní angažovanost a schopnost uplatnění vlastního intelektu a technické erudice.

Tato publikace si klade vysoké cíle: ve vás jako čtenářích a fotografických nadšencích probudit touhu po vytvoření

svého vlastního fotografického jazyka. Budete moct nahlédnout do širokého spektra portrétních stylů a vybrat si ty, jež jsou vašemu pohledu na život nejbližší. Za svůj život jsem potkal mnoho fotografů, kteří byli mými přáteli. Více než dvě třetiny z nich již dnes nefotografují, protože, jak sami tvrdí, nemají co. Tady je místo pro pokročilé fotografy: vy nemusíte zvládat všechny žánry, vy si musíte umět vybrat ty, ve kterých budete cítit potenciál vlastního rozvoje. Jen to vás udrží u tak fascinující disciplíny, jakou je fotografování lidí.

Na výběr dostanete základy toho, jak fotografovat v exteriérech, jaké výhody má ateliérové fotografování, jestli je dobré lidi aranžovat, zda portrétovat v prostředí portrétovanému blízkém nebo vymyslet nějaké stylizované, které přinese použití rekvizit a řadu dalších věcí, jež jsou vyzkoušeny a v portrétní fotografii fungují.

Tato žena je skutečně u stroje na výrobní lince a nic nehraje. Situace je snímána ve stávajícím horním světle výrobní haly. Pro zajištění dostatečné expozice musela být nastavena vyšší citlivost čipu. Fotografie byla pořízena při propagačním fotografování ve výrobní hale kovozpracující fabriky. Nejde o oficiální fotografii, neboť nebyla dostatečně líbivá. Mě však tento záběr maximálně uspokojil právě pro svoji nehranou autentičnost. Fotoaparát Canon EOS 5D, ISO 400 ASA, 1/60, f8, ohnisková vzdálenost 24 mm

